

ಆವಾಸ ಎಲ್ಲಿ?

ಇದು ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದ ವಾಸಿ. ನೆರೆಯ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲೂ ಈ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಗುಜರಾತ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಇವುಗಳ ತವರೂರಾಗಿತ್ತು. ದೊರವಾಯನ ಹಕ್ಕಿ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ರಾಜ್ಯ ಪಕ್ಷಿಯೂ ಹೌದು. ಇವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು ಅಲ್ಲಿನ ಜೈಸಲ್ಮೆರ್, ಬಿಕನರ್, ಬಾರ್ಮರ್ ಭಾಗದಲ್ಲಿ. ವನ್ಯಜೀವಿ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾಯ್ದೆ 1972ರ ಪರಿಚ್ಛೇದ 1ರಲ್ಲಿ ಈ ಪಕ್ಷಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಬೇಟೆಯಾಡುವುದು, ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುವುದು ನಿಷಿದ್ಧ.

ತೆರೆದ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು, ಸಣ್ಣ ಕುರುಚಲು ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಪಾಳುಬಿದ್ದ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯೇ ಇವುಗಳ ಆವಾಸ. ಎದೆ, ಕುತ್ತಿಗೆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತೆಳುಹಳದಿ ಬಣ್ಣ ಬೆನ್ನು, ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಗಾಢ ಕಂದುಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ. ಉಷ್ಣಪಕ್ಷಿಯಷ್ಟು ಶರೀರ ಮತ್ತು ಉದ್ದ ಕತ್ತು, ಕಾಲುಗಳಿರುವ ಈ ಹಕ್ಕಿಯ ಸರಾಸರಿ ತೂಕ 18 ಕಿಲೋ. ಇದು ಬಹುಪಾಲು ನೆಲವಾಸಿ. ಅಪಾಯ ಎದುರಾದರೆ ಹಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಲೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ಮೂರ್ನಾಲ್ಕು ಹಕ್ಕಿಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಹತ್ತರಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಹಕ್ಕಿಗಳು ಗುಂಪಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ದಾಖಲೆಗಳೂ ಇವೆ.

ಬಾಚಿಹಲ್ಲು ಇರುವ ದಂಶಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಹುಳುಹುಪ್ಪಟೆ, ಹಲ್ಲಿ, ಕಪ್ಪೆ, ಸಸ್ತದ ಚಿಗುರು, ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯಗಳೇ ಇವುಗಳ ಆಹಾರ. ಸಿಂಧಾನ್ಯಗಳು ಇವುಗಳಿಗೆ ಬಹುಪ್ರಿಯ. ಬೇಸಿಗೆ - ಮಾನ್ಸೂನ್ ನಡುವಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ (ಮಾರ್ಚ್‌ನಿಂದ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ವರೆಗೆ) ತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಗೂಡು ಕಟ್ಟುವುದು ನೆಲದ ಮೇಲೆ. ಅತಿಹೆಚ್ಚು ಹುಳುಹುಪ್ಪಟೆ ಇರುವ, ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಆಹಾರ ದೊರೆಯುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಗೂಡು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತವೆ. ಹೆಣ್ಣು ಹಕ್ಕಿ ಒಂದು ಮೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಡುತ್ತದೆ. ಎರಡು ಮೊಟ್ಟೆ ಇಡುವುದು ವಿರಳಾತಿವಿರಳ.

ನೆಲೆಗೆ ಪೆಟ್ಟು

ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿ ದೊರವಾಯನ ಹಕ್ಕಿಯ ನೆಚ್ಚಿನ ನೆಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಸ್ಫೋಟದ ಪರಿಣಾಮ ಭೂಮಿಯ ಬಳಕೆ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಇದರಿಂದ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಸಾಂದ್ರತೆ ಕ್ಷೀಣಿಸತೊಡಗಿತು. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಅವುಗಳ ನೆಲೆ ಸಂಕುಚಿತಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಡಿ ಮನಸೋಇಚ್ಛೆ ಭೂಮಿ ವಿತರಿಸುವುದು ಅಧಿಕಾರಸ್ಥರ ಚಾಳಿ. ಕಲ್ಲು ಭೂಮಿ, ಕೃಷಿ ಅನುಪಯುಕ್ತ ಜಮೀನು ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡುವುದು ಹೆಚ್ಚು. ಇದರಿಂದ ರೈತರಿಗೆ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಹಕ್ಕಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಅವಾಂತರ ಒಂದೆರಡಲ್ಲ. ಐದು ಸಾವಿರ ಎಕರೆಯಲ್ಲಿ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಅದರ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಎಕರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತದೆ. ದೊರವಾಯನ ಹಕ್ಕಿಯ ನೆಲೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ ಅಂದಾಜಿಗೆ ನಿಲುಕದಷ್ಟು ದ್ವಂದ್ವಗೊಂಡಿದೆ.

ಈ ಹಕ್ಕಿಯ ನೆಚ್ಚಿನ ನೆಲೆಯಾಗಿರುವ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು, ಕುರುಚಲು ಕಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಗೆ ಅವಜ್ಞೆ. ಅರಣ್ಯ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾದರಿಯ ಕಾಡನ್ನು ಅನುಪಯುಕ್ತವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿರುವುದು ದುರಂತ.

ದೊರವಾಯನ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಬದುಕಿಗೆ ಮೊದಲು ಸಂಚಕಾರ ತಂದಿದ್ದು ಬೇಟೆ. ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳ ಬೇಟೆ ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ.

ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಗುಜರಾತ್‌ನ ನೆಲೆಯಾ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನನ್ನಾಜ್, ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಣೇಬೆನ್ನೂರು, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ರೊಲ್ಲಪಾಡು ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಗ್ರೇಟ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಬಸ್ಸರ್ಡ್‌ಗಳ ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮವೆಂದು ಘೋಷಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅರಣ್ಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೆಸರಿನಡಿ ತಳವಾರಿದ ನೀಲಗಿರಿ, ಆಕೇಶಿಯಾ ಮರಗಳು ಜೀವಜಾಲದ ಮೇಲೆ ಅಡ್ಡ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದವು.

ಪ್ರಸ್ತುತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಎಕರೆಯ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲು ಪ್ರದೇಶ ನೇಗಿಲ ಮೊನೆಗೆ ಸಿಲುಕಿ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿದೆ. ದೊರವಾಯನ ಹಕ್ಕಿಗಳ ನೆಲೆಯೂ ಇದರಿಂದ ಹೊರತಲ್ಲ. ಇವುಗಳ ನೆಲೆ ಉಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ನಡುವೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ

ಕೊರತೆ ಇದೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಆವಾಸದ ಒತ್ತುವರಿ ನಡೆದಿದೆ.

ವನ್ಯಜೀವಿಧಾಮದ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು ತಲೆಎತ್ತಿವೆ. ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ರಸ್ತೆ ನಿರ್ಮಾಣ, ಬೃಹತ್ ಯಂತ್ರಗಳ ಅಬ್ಬರದ ನಡುವೆ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಸ್ವರ ಕ್ಷೀಣಿಸಿದೆ. ಬೃಹತ್ ವಿದ್ಯುತ್ ಜಾಲ ಅವುಗಳ ಬದುಕಿಗೆ ಕಂಟಕ ತಂದಿದೆ. ಕಳೆದ ಎರಡು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹಕ್ಕಿಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಅಸುನೀಗಿರುವುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಆಹಾರ ಜಾಲದಲ್ಲಿನ ದಿಢೀರ್ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಇವುಗಳ ಕೊರಳನ್ನು ಬಿಗಿದಿದೆ. ರೈತರ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಸ್ಸರ್ಡ್‌ಗಳಿಗೆ ಸ್ನೇಹಿಯಾದ ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಜೋಳ, ಕಿರುಧಾನ್ಯ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶ ಕಿರಿದಾಗಿದೆ. ಆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳು ತಳವೂರಿವೆ. ಕಬ್ಬು, ಹತ್ತಿ, ದ್ರಾಕ್ಷಿ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಬೆಳೆ ಪದ್ಧತಿ ಅವುಗಳ ತುತ್ತಿನಚೀಲವನ್ನು ತುಂಬಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೋಲ್ ವಲಯದಲ್ಲಿ (ಸಂರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತಿರುಳು ವಲಯದಲ್ಲಿ) ಆಗಿರುವ ಬದಲಾವಣೆ, ಅತಿಯಾದ ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕ ಬಳಕೆ, ಪರಿಸರ ಮಾಲಿನ್ಯ ಅವುಗಳ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದೆ.